

тохча-1 (алгай исторе, экономика,
метта, литература) Илма-тохкама
института исторе сектора

Діадаха даяхача замаха диса во гүлакхаш

Керттерадар-керда саг хьалкхевар

Ший хьамсарча Коммунистический парте хьалхенца социализм хьал а яь хланз Ленина хьабхенхача новкьса коммунизмага дода советский халкь, аьлар ший доклад дйаюлаеш Насарен райисполкома председатели нов С. Сагова.

Коммунизма материально-технически база хьалхен халкьто лоаттабача кьовсаме хьинаре дакьа лоап Нохч-Гялгяйчен кьабхегамхоша а. Республика промышленносто ханал хьалха кьохача хьалхен семилетка хьалхарча кьабхегамхоша а.

Чуйна КППС ЦК мартовски Пленума рещенеш кьохачьгеш боах республиккери юрта боахама кьабхегамхой.

Республика юртбоахам сикха деглабалабара лоаттабача кьовсаме хьинаре дакьа лоапш ба вай районера кьабхегамхой.

Вай докхал ду вой махаша коммунистический кьабхегамхоша ударника «Назаровский» совхоза даярча Л. Бархоевас, цу совхоза гюрвабнача хьабхегамхоша лелархою О. Мальсагова, «Октябрь 40 шу» яхача совхоза цин хьабхегамхоша лелархою, СССР Лакхехарча Совете депутаты З. Кусиевас, цу совхоза лелархою Т. Кочетовас, иштта кьабхегамхоша дакьа докхича толамех.

Дукха дог гюздоанкхаш дола толамаш дахад вай районера кьабхегамхоша тлехьарча хана.

Шера барьба районера семилетка диялабача шера план толамча кьохачьгеш, дахенна ухк шера дукхагя продукция тлехьа лоаттаб кьовсам. Лакххарча агротехнически боараме дийнаха йолаш латт бивасту юх культуран.

Ходам болыш толамаш доах районера хьабхегамхоша лелархоша а. Цьабакьда, хланз воашта на-рагиданнхоч тоаьм а баь Юховша ишш яц вайга. Керда толамаш дахад тлехьарч вай парте.

Коммунизм хьалхен латтача хана эггара лоархьамерча декхарец ца да кьабхегамхой коммунистический кхетамца хьалкхевар. Цу гүлакхаша бокхьа лоархьам болш да даяхача зама-х юхедиса зуламерча гүла-кхаш дйадаха.

Цьабакьда, цьаболча наха юкье хланз а холуш долча ды-нах юхедиса зуламерча гүла-кхаша новкьарле ю вай районе баха нах коммунистический мо-рала длар та кхетабара.

Районе эггара дукхагя дяр-жа дола дынах юхедиса гүла-кхаш да мурдаш. Советский законаша мегиташ доаццаре а кьайла-ла болш беш я районера цьабакь-йолча юртхача мурдий тоаба-ш. Мурдаш хьалха латтараша ды-нах тешаш барашта юкье мет-тел кагирхошта а барашта а юкье дына пропаганда лелаю.

Дукхала дына гүлакхаш кара а ийца, атта хла-мах тешача, тлехьабиса на-ха юкье ды хестабеш, из наха юкье дйабоаржабег гертеш про-паганда лелаш нах ба вай районе. Из гүлакхаш карала-ч лелаш ба Насаренра Кунт-хьабхей мурдий тхьамашаш Шиблов Асхьаб Оздобе Юнаси, эггара цьабакьда барх вола Батгал-хьабхей мурд Белхоев Мехте Исраил.

Бахача наха коммунистический кхетам балара гүлакхаша дукхал кьезига зулам леладац дынах юхедиса наха зуламе дола гүла-кхаша могодеш лелача Тей-Юртарча Зурабов Ижежкхий Хьасана, ха яха вокхса саг ше волаше а даим дына гүлакхаш доаржадеш ва из. Из гүлакхаш каралач лелаш ва Аьтний Путьев Товсе Хусев.

Ды хестабача цьабан цар наха юкье доаржаду национа-

лизмах юхедиса зуламе гүла-кхаш а. Масала, Сурхотларча Батгал-хьабхей мурдий тхьама-да Белхоев Исмаили Хьаса-на эрсе йоалай яхаш цьабакь-да дукхал а ваьна низаш даь-ший вола. Социалистический до-лахе йола хламан лечьаьрах цыкьа суд а яь вола цу юрта-Мурцологов Шахьбота Зыудин цьабакьда обществана пайдана бола болх а ца беш мола ва со-яхаш атта ваха гертеш лел.

Иштта ваха гертеш ва лазара дарба де хов сона яхаш шлар-танство лелаш вола Пхьиле-кьонтий-Юртара Осканов Муси Джабраил а.

Района боахам а культура а деглайоалара, нах коммунистический кхетамца кхевара докх-а зулам ду шарилатах. Ла-датах юхедисараша. Кьабста холуш да уж хламан кхална-ца лелача гүлакхаша. Кьы-бола моллага ды санна эксплу-ататорский строй йолча хана цар хиннача хьала тлара кхалнах ца балитла гертеш ба бусалба ды а. Дезала юкье а кхалсага бо-кьа йоарча тларадац да исла-маш, шарилатах, реакционни ла-датеж юхедисараш хьалхача наха лелача деррига гүлакхаш. Кхалсаг массаза а маьла сага лел курьолча хьала тлара лелаш гертеш, шарилата оттада «ла-далаш» эхьайна могоду цар кхалнах хьалхаша. Цар мого-ду шарилато яхача тайпара кхалсаг урдох йохар-энар.

Шарилато йадотон могоду йол йодар. Шийча болш беш йола хьехархо — йол йода а я-цунах низагаш ший сесег егйир-тача Насарен-Вокзалерча шко-ла хьехархою Ганиева лелаша-беша гүлакхаша дик тарлуш да шарилата «законца». Наха гоама дола дына гүлакхаша хьалхача лелараша влала уй-ла а ца еш кьобалду маьре яха йоаца йол а яхача сагага маьре хьийтар.

Эггара а ийрачла долча дйа-хача замах юхедиса зула-мерча гүлакхаша ца да дукха истий кхувлила. Бусалба дыно мукьа лол истий кхувла, яхаш цьабакьда тлехьабиса ма-ля наха ший-кхот саг йоалаю, ужоама тлехьабиса кхалнах ба ца а ший а сесег йолча кьона-хаша маьре ухараш а.

Цу тайпара болча эхьайна-ча наха, ужоама дола советский законаша мегиташ а эдди а доаца гүлакхаш а деш дезала ший доаду, вай обществана прави-лаш телхаю.

Дукхача шеракша кхалсага ший доадеш а цун бокьонаш тел-хаш а дола гүлакхаш а лелаша деш кхалсага ше маьла сага ийца яц аьна хетийта гийртло-дына хьалха латтараш. Цудухьа кхалсага ший доадеш дола гүла-кхаша бакьдеш, дийша ца хил-ча а мегаргьа кхалсаг, яхаш шой йинигаш деша ца ухиташ кхалнах ба районе. Вай денхар да патриархально-родовой стро-еж юхедиса гүлакхаша дук-хал кьовсам лоаттабар. Цьаб-тарра ший доацаш лархла деза дукха истий кхувлар а сесег кьай йолча маьре ахар а. Ший доацаш лархла еза дукха маьре уха кхалсаг а.

Даяхача замах юхедиса ийрча гүлакхаша ца да марха кхалбар гурба дездар. Из кьохача хана дегла деча зула-маш совгта доаста ди дездеш материальни зе а ду мархо на-ха. Ухк шера марха доаста дийнахча районера предпри-ятнах балха болча нахах дук-хаша нах балха арабалазар. Цул совгта Насарен-Вокзалерча школе деша дагьлача берех а дукха бераш деша ца доагаш дйацар цу дийнах.

Доккха зе ду гурба дездаро. Сагга дича кьематдийнахча йох-ка йоал курьга, яхаш дына хьалха латтача наха дувача

фалгашка ла а дувгаш дукха хьабш доаду гурбан дийнахча даьлах тешача наха. Уж кьаб-хегамхой унахенонна а боахама а докхича зе деш дола «деза» денош кьезига наха мара лелаш дац хланз. Цьабакьда, уж геттара дйадаха дезаш да.

Даха а болх бе а вайна нов-кьарле еча зуламерча гүлакхаш лархла езан а хулиганство. Цу тайпара дола вай коллектив-а ший доадеш дола гүлакхаш кьабста дукха лелача общест-вана дукхаларча элементаша ин-теллигенца. Вайна докхича эхь а деш дукхала ухк шера дйа-хьа, нийсеннай вай районе кьы-хьарча тлехьабиса интеллиген-таш хулиганни гүлакхаша лелаш моттигаш. Масала, Янд-рера Борнев лелаш цу юртарча школе хьехаш йолча кхалсагаш. Цу тайпара гүлакхаша да во-жаш а.

Уж гүлакхаша леладарашта судаш яьй. Цьабакьда, вай де-кар да вой берашта хьеха, ца-могаш барашта дарба де баьна воашта юкье баха специалиташ хулиганни а кьыча воча наха а оагьорхьарча царна во тла ца кьохачийташ лорбар, цар ший дар, болх бе а баха а эшаш дола хьалаш царна влаштлехьахар.

Вай районе цьабакьда мотти-гаш хланз а долаш да дйа-хача замах юхедиса цьабакь-а во гүлакхаш а. Из пхьа лелаш да. Вахаре цьабакьда зулам деш гүла-кхаш да из. Цунах доккха зе до-лаш моастагьал долча шийна а даьна. Цьабанна а хламанна бек-не доацача барашка а кьохач из зулам. Из зуламерча гүлакхаш дйа-дхара оарцагьала беза беррига районе баха нах.

Наха йалаьмате доккха зулам долаш гүлакхаша да «кхел». Из ший тайпара йола суд яьнай наха юкье патриархально-родо-вой строй йолча хана. Цьабакь-да, сакхетам лоха бола нах хланз а шой суд кьобасте деша до-ла до ший нийсенла советский суде ца а болхаш кхеле ух. «Кхело» доккха зе ду. Суд хьалх-ашарча бекхоткхаме кьай-хара вала нийсенла цу доу зу-ламхою. «Кхеле» хувшача на-ха зулам ду йаьлача хьал-хаша. Цудухьа из зуламерча гүла-кхаша цьенда дйаданка деза вай.

Вай вахаре керттердар кьабхегам ба. Цо хозув саг. Эксплуатаци йоацача вай мехка хлара саго шийна а ший халкьга а долча берашта хьег кьа. Обще-ства члений сийлен бокьа а док-кха денкар а да кьабхегам: кьа-хьага ца ловш болча наха мот-тиг яц вайна юкье. «Болх ца бечо хла а дац» яхаш а вай принцип.

Нагахьа санна болх а ца беш хлама душ вале, ше хьегача кьыч вахаш вац саг. Из нахьа чоташ вац. Цу тайпара болча на-хах тунеддеш оал вай общест-ве. Халкьта лоахам цу тайпара бола нах бекхоткхаме оз уж хоадач ва а оттайийа мех-ка гаьнарча районаша дйа-ухит, цитта обществана пайда-на бола болх а байтарболш. Кьезига нах вай районера ишт-та ха теха дйабакьда. Цьаб-бакьда, кьы а ба вай районе кьа-хьагамах уда а удаш наха дяр дуаш баха гертеш нах.

Новкьостий, йоах ше йсте-воалаш докьадичо, дукха ха йоацаш шойах сходе влашаг-кхиттача Сурхотларча наха районера беррига кьабхегамхой дйахача замах юхедиса-ча дерригача воча гүлакхаша дукхал кьовсам лоаттабара тлехьах кьайкарал дир. Райо-нерча кьабхегамхой денкар да Сурхотларча наха кьайкарал хьалхачари дйахача за-мах юхедиса зуламерча гүла-кхаша дйахара оарцагьала-ри.

ХОВШ ДА НАХЬА САКХЕТАМ ЛАКХА ЦА ХИЛ-ЧА КПСС XXII СЪЕЗДО ТІАЙІЩА ВАЙ МЕХКА КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ОБЩЕСТВО ХЬАЛХЬАРА СИЙ-ЛЕН ПРОГРАММА КХОАЧШЬЮЛУРГ ЦА ХИЛАР. ЦУДУХЬА ХІАНЗ УХК САХЬАТЕ СОВЕТСКИЙ ХАЛ-КЬА ХЬАЛХАШКА ЛАТТАЧА КЕРТТЕРЧА ДЕКХА-РЕХ ЦАІ ЛЕРХІ ПАРТЕ СОВЕТСКИЙ НАХ КОММУ-НИСТИЧЕСКИЙ КХЕТАМЦА, ДІАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСАЧА ЗУЛАМЕ ГІУЛАКХАШКА ЦІАККХА А МАШАР ХУРГБОУАШ ХЬАЛКХЕВАР.

УХК БЕТТА 17 ДІИНАХЬА АРАДЬІНАЧА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ТІА ХОАМ БАЬЧА ТАЙПАРА, ЦУ ДЕША ХЕТАЬЯ ЯР ДУКХА ХА ЙОАЦШ НАБ-САРЕН-ВОКЗАЛЕ ХІННА НАБСАРЕН РАЙОНЕРЧА КЬАХЬЕГАМХОЙ СХОД.

ЛОХЕ КЕПА ТОХ ОАХА ЦУ СХОДАХ ЛАЬЦА ЙОЛА ОТЧЕТ.

ЗУЛАМАШ ДІА ЦА ДАЛАРА БЕХКЕ ВАЙ ДА

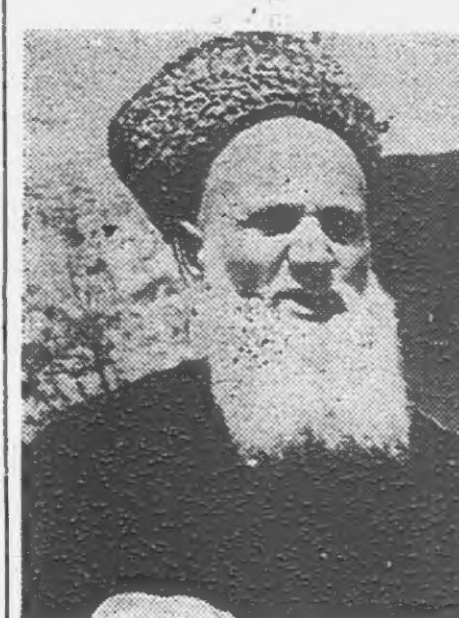

Вай гулденнад коммунизм хьалхен боахкача вай районер-ча берригача наха цьабакьда доар-хьам бола дешаш дувца. Уж да дйахача замах юхедиса зуламе-ра гүлакхаш вайна юкьера дйа-дахара дешаш.

Цьабакьда, зуламе гүла-кхаш вай дувчарча дйадаргаш. Вай массана а лира кьовсам лоаттаб беза цу гүлакхаша. Лоаттабай-теш вай цу гүла-кхашта дукхал бокьонца кьов-сам? Лоаттабача. Масала, бежан, устакга, кьыйлола хлама йов вай. Тлакьча гаргара мел вар а во-заш мел вар а оарцагьла а ваьле ййна хлама хьалх. Цьабакьда, кьу гучаваьла из йаьдалга дйа-а ца душ, кьелача гюлла хла-ма хьа а ийце цунах тов. Гуча-воале а даьна хинназе дйаделча воала ма воалиш со аьле, цо кьы а кьоал ду. Из хургданар кьоал даь саг гуча маваьлаш а вай судача бекхоткхаме озаре.

Иштта да урдон гүлакхаш а, Массана а йоах урдун дйадар-кхаша. Цьабакьда, ший йол дйа-луш хилча ший пальто а, кьох-зыпа юч а, кьы хламан а я еза оал. Мел зе ду цу гүлакхо-нах? Доккха зе ду. Цунах дув-чарца да дуккха зуламах а.

Тоабе боахам, ланхье культура

Куль личность бахьан до-лаш дегла ца йоагаш хойкьта-ш дукькхад вай экономиче-ский культуран. Цудухьа культу-ра, йлма, кьы массадолча гүла-кхашта вайла хьалха да вайна лоаьла даха кьамаш. Комму-нистический партен Советский правительстван шера новкьо-стал ду вай республикнана мас-садолча хламанна а хьалха лат-тараша тлехьаке. Бер-рига низ тла а бахитта вой-экономика а культура а дегла-йоалае еза вай.

Дукха да вайна юкье дйахача замах юхедиса зуламе гүла-кхаш. Царех эггара ийрчагьа

БЕХКТОКХАМЕ ОЗА ХАРЦАХА ЛЕЛАР БАРАХОВЕ АХЬМАД, (Сурхотлар)

Ций йо а ухиташ даькькхад советский наха шойа йаьдал. Хланз йаьдал а наха а яхар ца а деш зуламах а деш лела гертеш бола нах соцабара вай дер-ригаш а оарцагьала деза. Вай оамал я зулам соцаде деза аьлча «ура» а аьле, кьохана ший гар-гарча саго зулам дича из кьай-лаваьла а цунах новкьостал де-лар, мурдий тоаба дйаьланза хилар, кьайла-дац. Ший вале а нахьа вале а бекхоткхаме оза веза водар ле-ладер.

ЧАПАНОВ ОСМАН, (Насаренча электронинструментальн завода директора заместитель)

растрата, кьы а во хламан. Бакьлув урдун а саг йоалаьрча дуваденна деш дола кьы зенаш а дйадаха яха Сурхотлар нах.

Тоаьл моттигаш а вай районе влани нах боабаш донаш до-лаш. Цу гүлакхаша доккха зу-лам доал. Цьабакьда, балха ва-ха, улича тла араваьла, дйа-юа ваха йиш яц саг вийначун мет-тел цьабанна хламанна бекне бо-ацача цун вежарий цун гаргача наьхен а, кьымметтел дов дол-ча ший тайпан бераш школе цьабана деша ца туташ моттигаш а хул. Хлаьта, тлехьарча а пхье-на вув аьле теше саг вув. Цьаб-а цьабанна а хламанна бекне воаца маьрша саг а вувш.

Тлехьарча ший шера дукха донаш тайнад вай районе. Цьабакьда, хланз а ца товш да цьабакьдала донаш. Массана оарцагьла а ваьна деррига донаш тоаде деза вай, комму-низм хьалхен боахкача наха юкье хила йиш йолаш дац саг вери пхьа лехари санна дола тлехьабиса гүлакхаш.

Цьабанна а, вайна юхе дахача, кьаман юкье дац вайна юкье да-раш миссел дукха зуламах. Цун бахьан да вай культу-ра даькье вой лоадохойла тлехьа-дича хилар. Дйахо йодача хана иштта хила йиш йолаш дац из. Революций йоаькхача хана хьал-харча мугьлараша хиннаб гьал-гьай кьабхегамхой. Хланз Совет-ский йаьдало цьабакьда новкьостал ду вайна экономика а культу-ра а лакьхе. Хлара юрта школа а вай, интернатш а районе, хьалхье йолаш латт поселке электронинструментальн завод, хьалхеш латт трикотажн фаб-рика. Кастта город хургьа Насарен Вокзалех.

Вай районера кьабхегамхой денкар да района экономиче-ский культуран лакьхар, дйахача замах юхедиса зуламе гүла-кхаш дйадахара оарцагьала.

АЛБОГАЧНЕВ ДАУД, (Экажкьонтий-Юрт).

дараш нах боабар, пхьа лелар, кхалнах бокьонаш телхар, урдун даькхар да. Вай оарца-гьала деза урдун а кьыдола тлехьабиса гүлакхаш а дйадахара. Вайна лойа уж дйадаргаш.

Насарен района гражданий юкьарча собрание Нохч-Гялгяй АССР берригача кьабхегамхошка даь КХАЙКАРАЛ

Хьамсара новкьостий! Коммунистический общество хьалхенца советский наха практи-чески денкар а хинна длаттача хана дах вай. Парте XXII съезде тйаййча КПСС Про-грамма тла парте белгалдаьха гүлакхаш хьалха хьалха кьохачидара беррига низ тла а бахитта хьегача кьича шошкарча дик даьла-лаш ба Насарен районера кьабхегамхой.

Юрта боахам сикха тоабараи промышлен-ность кьы дйахо а деглайоаларча тлехьа со-циалистический яькьярйа ерригача районе. Цу боламерча маькша я гюрбаьна бола хьаж-кьаш лелараш — СССР Лакхехарча Совете депутат Кусиева Махьмада Зайдат, механи-зируются звено звеньевой Мальсагов Ос-ман, дикьагя йола даярча — коммунистический кьабхегаме ударики Бархоева Лемка, ла-сашка хьожаш йола Кочетова Татьяна, звень-евойш Х. Кулбуев, Х. Манкнев механизато-раш Д. Даурбеков, Г. Хамхоев токарь, ком-мунистический кьабхегаме ударики Тумгоев, каменщикий бригадир Гойгов, иштта дуккха-кьабараш а.

Цьабакьда, районера эзараш болча гетта-ра дикьача наха юкье, мелла новкьа да ле, хланз а нийслуш ба кьабхегарал дикьагя сов-дегар, кьоал, нах тлехьабелга лерхаш, бах-архох тлехьабиса даькьа хьабкьалаш дына гүлакхаша баьдлерзадеш бола цьабакьа-бо-ла нах. Чьабакьда эхь долаш хлама да хланз а хьабхача кьайлагьла лелаш совдегархой хи-лар, мурдий тоаба дйаьланза хилар, кьайла-дац. Ший вале а нахьа вале а бекхоткхаме оза веза водар ле-ладер.

УРДУВ ЗУЛАМИЙ ХЬАСТ БА

БЕРСАНОВ ИДРИС, (Экажкьонтий-Юрт).

Бакьлув тахан ухк трибуна тлара шоаш кьамашаш деш дйа-хача замах юхедиса зуламерча гүлакхаш дйадаха деза яхараш. Бакьдар аьлча, сина совдолаш кьордадаьд уж массанена а.

Цьабакьда, вайна ха деза уж гүлакхаш ше-шегьла дйадарг ца хилар. Уж дйадарг вай мас-сава а оарцагьаладе.

Урдун оал вай. Урдун яхар саг дйагача саго нускала хла-ма эда аьнна дйалуш дола аьча хинна лап. Из да саг йоалаеш саго ду деррига зе. Хлаьта цунах доккха зе хул. Мичара юхаметтоаттаде деза из? Е вахара воха веза цун, е кьоал де деза. Из хургдац саг ехаш йоалаеш деш дола зе-наш дйадохе.

Еррига общественность де-

кхарийла я дйахача замах юхе-диса зуламе гүлакхаш дйа-дахара оарцагьала.

Тлехьадисача гүлакхашта духьал бала беза кхалнах

Шиб бьаь гаргга гьалгьай кхал-саг а тха фабрикне болш беш. Шойа низ ца кхобеш дикьа кьа-хьег цар массана а. Эхь, эьдл, гүлакхаш долаш ба уж. Цьабакь-а а яц царех харцхьа лелаш. Хлаьта а тха фабрикне балха болча кхалнах хлама ала гертеш.

ДЕШИЙТА ДЕЗА БЕРАШКА

АБИЕВ МАБДИГ, (Насарен Вокзал)

Цьабакьда, вай районера нахах доаькхаш дола тлехьабиса гүлакхаш дйадахара дош да вай тахан дувцар. Массана а раьза ва вай деррига зуламе гүлакхаш дйадахара. Цьабакь-да, вайна ха деза во дарше-ше-гьла дйадаргдоаьлца. Дерригаш а оарцагьаладе деза вай донаш, урдун, иштта кьы во гүлакхаш юкьера дйадахара.

Во гүлакхаш юкьера дйадахара цьабакьда лоархьам болш да нах дийша хилар. Цудухьа цьабакьда теркам тлехьабиса беза берашка дешитара. Кьабста ийнигаша дешитара деза. Тлакь-ча цьенденна дйадаргда дерри-га во гүлакхаш.

СУРТА ТІА: Насарен района кьабхегамхой сходе.

И. Пяева сурт.

3092 Заказ № 2882